

**KRIMINAALTOIMIKU JA
ABIMATERJALI KOOSTAMINE**

Koostas: Tristan Ploom

1. EESMÄRK.....	3
2. MÕISTED.....	3
3. ÜLDPÕHIMÕTTED.....	4
4. SÜSTEMATISEERIMINE.....	5
5. TOIMINGUD ABIMATERJALIGA.....	5
6. ABIMATERJALI ARHIVEERIMINE.....	5
7. LISA: TOIMIKU KOOSTAMISE NÄIDIS.....	6

1. EESMÄRK

Juhendi eesmärgiks on anda soovitusi tõendite vormistamise osas, ühtlustada uurimisasutuste ja prokuratuuri tegevust kriminaaltoimiku koostamisel ja süstematiseerimisel. Juhendi järgimine peaks tagama vaid asjakohast teavet sisaldava kriminaaltoimiku edastamise kaitsjatele ja kohtule, et seeläbi tagada kiire ja tõhus kriminaalmenetlus.

2. MÕISTED

2.1 KrMS § 160¹ lg 1 kohaselt on kriminaaltoimik kriminaalasjas kogutud dokumentide kogum. KrMS § 160¹ lg 2 kohaselt peab kohus iga menetleva kriminaalasja kohta kohtutoimikut. Seega on kriminaaltoimik täpsustavalt kohtueelse menetluse käigus kogutud dokumentide kogum.

Mõistet dokument tuleb käsitada laialt, sest kriminaaltoimik on esiteks menetluse käigus kogutud teave (s.t tõendite) ja teabe kogumist õigustavate toimingute kogum ja teiseks menetlust tagavate ja tõendite säilitamisele suunatud toimingute kogum.

2.2 Kriminaaltoimiku koostamine on kindlate põhimõtete alusel dokumentide järjestamine, mille eesmärgiks on kogumist võimalikult lihtsa ülevaate saamine.

2.3 Kriminaaltoimiku süstematiseerimine on uurimisasutuse tegevus prokuratuuri soovitude kohaselt selleks, et kriminaaltoimik sisaldaks seda teavet, mis on asjakohane kriminaalasjas tõe väljaselgitamise, kaitseõiguse tagamise ja süüdistuse esitamise seisukohast. Sellele saab kokkuleppeliselt anda nimetuse tõendusmaterjal. Lisaks sisaldab kriminaaltoimik teabe kogumist õigustavate ja menetlust tagavate toimingute ning tõendite säilitamisele suunatud toimingute kogumit.

2.4 Süstematiseerimise tulemusel eristab uurimisasutus tõendusmaterjali ja abimaterjali. Abimaterjal puudutab eelkõige teatud uurimisversiooni, mis on ära langenud või näiteks teatud kuriteoepisoodi, mis seaduse muudatuse tõttu ei ole enam kuriteona käsitatav. Samuti on abimaterjal see osa kriminaaltoimikust, sealhulgas dokumentidest, mis prokuratuuri hinnangul ei ole asjakohane kriminaalasja õiglase ja erapooletu lahendamise seisukohalt. Näited: nõudekirjad teabe väljastamiseks (nt pangatehingud, turvakaamera salvestised, 112 kõnede salvestised); karistusregistri õiendid (kui ei oma õiguslikku tähendust); sideettevõtjalt andmete küsimise luba, mis ei andnud tulemust; tunnistaja, kes ei teadnud tõendamiseseme asjaolusid, ülekuulamise protokoll; sündmuskohal tehtud fotod, mida ei lisata vaatlusprotokollile, vaid salvestatakse eraldi CD-l.

2.5 Lisaks abimaterjalile võib kriminaaltoimik sisaldada teavet, mida ei saadud menetlustoimingu tulemusel ja millel ilmselgelt puudub seos kriminaalasja tõendamiseseme asjaoludega. Näited: õigusaktide väljatrükid, uurimisasutuse ja prokuratuuri e-kirjavahetus menetlustaktikalistes või töökorralduslikes küsimustes, menetluse käigus kogutud esialgsed karistusregistri väljavõtted. Sellist teavet ei säilitata ja see kuulub hävitamisele.

3. ÜLDPÕHIMÕTTED

3.1 Menetluse käigus kogutud teave

Lõplik hinnang sellele, milline teave on tõendi väärtusega, antakse kohtumenetluses. Kriminaaltoimikus on teave, mis on uurimisasutuse ja prokuratuuri hinnangul asjakohane kuriteo tõendamiseseme asjaoludest ja tõendamisvajadusest lähtuvalt. Kuna menetleja arusaam tõendamisvajadusest võib menetluse käigus muutuda, võib muutuda ka kogutud teabe asjakohasus. Teabe asjakohasusele antakse hinnang kriminaaltoimiku süstematiseerimisel.

3.1.1 Kui teave tekib menetlustoimingu tulemusel, siis on selleks ettenähtud teatud vorm (KrMS § 146 protokoll).

3.1.2 Lisaks menetlustoimingutele tekib teave vastusena menetleja nõudele (KrMS § 32 lg 2). Samuti võib teave tekkida menetleja poolt menetlusosaliselt vastuvõtmisel.

Nendel juhtudel võib teave olla erinevas vormis: helisalvestis (112 kõne), videosalvestis (turvakaamera salvestis), teatud andmebaasis oleva teabe väljavõte (pangakonto, kinnistusregistri väljavõte), isiku arvutist leitud dokumendid (e-post, kiirsuhtlus, dokumendifailid).

3.1.3 Teabe kogumist õigustavad toimingud (load)

Kriminaaltoimikust peavad nähtuma määrused (nt läbiotsimismäärus, ütluste deponeerimise määrus, sideettevõtja luba), mis õigustavad isikute põhiõiguste riivamist selleks, et teavet koguda. Erandkord on jälitustoimingute lubade osas (kui on taotletud, siis lisatakse jälitustoimingu load, kui need ei sisalda riigisaladust).

3.2 Menetlust tagavad ja tõendite säilitamisele suunatud toimingud

Uurimisasutus võib kriminaalasjas teha mitmeid menetlust tagavaid toiminguid, mis on seotud menetlusosalistega ning õigustavad nende põhiõiguste riivamist (nt kutsega menetlustoimingule allutamine, sundtoomine, kinnipidamine, vahistamine, vara arestimine). Lisaks on tegevused, mis on suunatud asitõendite ja konfiskeeritava vara säilimisele.

3.3 Pabertoimik ja salvestised

3.3.1 Üldine menetlusökonomiline suunis on, et pabertoimikusse vormistatakse dokumendina üksnes asjakohane osa teabest. Pangakonto andmed tervikuna on salvestisel, kuid kriminaaltoimikusse vormistatakse üksnes vaatlusprotokoll, mis kajastab tõendusteabe seisukohalt olulisi asjaolusid (eelkõige kanded). Protokollis lisaks on salvestis. Protokollis koostamise põhimõtte kehtib suuremate andmemahutude puhul, kuna teatud juhtudel on ökonomilisem teha salvestise väljatrükk.

3.3.2 Sama põhimõtte kehtib isiku arvutist leitud dokumentide, mis võetakse ära läbiotsimise käigus, vormistamisel.

3.3.3 Kriminaalmenetluse praktika on seni olnud järgnev: salvestis (video ja heli) kui tõend vormistatakse asitõendi vaatlusprotokollina. KrMS § 63 lg 1 muudatus alates 01.09.2016 ei nõua enam seda tegevust, kuna nimetab eraldi tõendina videosalvestist. Seadusandja sõnum on selles, et võimalus mitte teha nõ ümberkirjutavat tegevust selle osas, mis salvestiselt on niigi näha. Samas, kui uurimisasutus koos prokuratuuriga leiavad, et protokoll annab kokkuvõtlikuma ülevaate sellest, mis on salvestisel, siis on see igati aktsepteeritav lähenemine

(nt 1h salvestise kohta protokoll kahel lehel). Salvestise puhul on oluline dokumenteerida salvestise päritolu (nt saatekiri).

3.3.4 Jälitustoimingute tulemusel tekib samuti hulgaliselt salvestisi, mille põhjal koostatakse jälitusprotokoll. Seejuures on oluline, et protokoll kajastab vaid olulist teavet. Näiteks ei ole vaja kajastada tervet kõnet, vaid üksnes kõne seda osa, mis on tõendamiseseme asjaolust tulenevalt vajalik.

4. SÜSTEMATISEERIMINE

Süsteematiseerimise eesmärgiks on kriminaaltoimiku sisu viimine sellisele kujule, et kriminaaltoimikus on eristatav tõendusmaterjal ja abimaterjal. Süsteematiseerimine peab uurimisasutuse poolt toimuma kooskõlastatult prokuratuuriga. Kui uurimisasutus eristab abimaterjali, siis peab see kriminaaltoimikust vastavalt nähtuma. Abimaterjal on eraldi köites (köidetes) olles köite esilehel vastava pealkirjaga: nt kd V Abimaterjal. Abimaterjali kohta koostatakse sisukord vaid prokuröri korraldusel või kaitsja taotlusel. Oluline on rõhutada, et süsteematiseerimise tulemusel tekkiv abimaterjal edastatakse uurimisasutuse poolt prokuratuurile koos kriminaaltoimikuga.

Samas tuleb arvestada, et iga hinna eest abimaterjali eristamine ei täida lõppeesmärki. Nt kaheköitelise kriminaaltoimiku puhul abimaterjali neljal lehel eristamine toob kaasa rohkem tegevust, kui see väärt on. Seega on abimaterjali eristamine mõttekas mahukate kriminaaltoimikute puhul.

5. TOIMINGUD ABIMATERJALIGA

Abimaterjali olemasolu saab kaitsja kriminaaltoimiku koopia kätteandmisel teada järgmiselt: kriminaaltoimiku viimase köite lõpus on kaitsja jaoks abimaterjali sisukord ja selgitus, et abimaterjal asub prokuratuuris ning sellega on võimalik kaitsjal taotluse korral tutvuda.

Taotluse korral on kaitsjal võimalik tutvuda abimaterjaliga ja saada vajadusel koopia abimaterjalist. Prokuratuuri poolt tõlgitakse üksnes see osa abimaterjalist, millega tutvumist taotletakse. Sellise tegevusega tagatakse, et kaitsjal on tema taotlusel ülevaade kogu eeluurimisel kogutud materjalist, sõltumata sellest, et teatud osa materjalist on prokuratuur lugenud ebaoluliseks. Kuna kohtule edastatava kriminaaltoimiku eesmärk on sisaldada vaid tõendusmaterjali, siis abimaterjali kohtule ei saadeta.

6. ABIMATERJALI ARHIVEERIMINE

Analoogselt kõrvaldatud materjaliga säilitatakse abimaterjali prokuratuuris kümme aastat alates kohtulahendi jõustumisest (Vabariigi Valitsuse määrus „Kriminaaltoimiku arhiivimise kord ja säilitamise tähtjad“ § 4² ja § 6 lg 3¹).

7. LISA: TOIMIKU KOOSTAMISE NÄIDIS

Toimiku ülesehitus kehalise väärkohtlemise näite alusel

Telefonile 112 tuleb kõne, milles isik A teatab, et teda pussitas Tallinna keskklinnas tundmatu meesterahvas noaga kõhtu ja andis mehe kohta kirjelduse. Kannatanu toimetatakse kiirabiga haiglasse (PERH). 15 minuti pärast tuleb 112 uus kõne, kus isik B teatab, et ta nägi pussitajat sisenemas sõidukisse X reg nr Y. Politsei peatab sõiduki, mida pussitaja juhib ja pussitaja toimetatakse politseiosakonda, kus tema suhtes vormistatakse kahtlustatavana kinnipidamine. Teostatakse sõiduki läbiotsimine, mille käigus leitakse nuga.

I Kannatanu tervisekahjustust puudutavate asjaolude, ütluste ja muude tõendite seostamine

1. Kannatanu ülekuulamisprotokoll, mis kajastab kannatanu kokkupuudet pussitajaga, seda et sündmusel olid pealtnägijad
2. Kannatanu läbivaatuse protokoll, milles fikseeritakse noahaava asukoht ja koostatakse vastavad fotod
3. PERH-i vastus nõudekirjale, millega väljastatakse kannatanu ravidokumendid (kiirabikaart, EMO haiguslugu, operatsiooniprotokoll) kronoloogilises järjestuses
4. Kannatanu täiendava ülekuulamise protokoll
5. Sündmuskoha vaatlusprotokoll koos fototabelitega vajalikus ulatuses, mis kajastab kohapeal verejälgi, jalatsijälgi ning seda, et sündmuskoha lähedal on turvakaamerad
6. Vastus nõudekirjale, millega väljastatakse turvakaamera salvestised või salvestiste üleandmise-vastuvõtmise akt
7. Turvakaamera salvestiste asitõendina vaatlusprotokoll, mis kajastab, kuidas pussitaja läheneb jalgsi sündmuskohale, samuti kuidas kannatanu läheneb jalgsi sündmuskohale
8. Juhtimiskeskuse vastus nõudekirjale, millega väljastatakse numbrile 112 tehtud kõne helisalvestis
9. Helisalvestise asitõendina vaatlusprotokoll, mis kajastab, mis kellaajal ja milline kuriteosündmus aset leidis. Lisaks on helisalvestis hiljem tõendina kasutatav, kajastamaks kannatanu seisundit kõne tegemise ajal

II Tunnistajate ütlused kuriteosündmuse kohta

III Kahtlustatava tegevuse seostamine kuriteosündmusega

10. Isikusamasuse tuvastamise protokoll
11. Kahtlustatava kinnipidamise protokoll koos märkega kahtlustatavale õiguste deklaratsiooni andmise kohta
12. Indikaatorvahendi kasutamise protokoll
13. Riigi õigusabi määrus
14. Kahtlustatava ülekuulamise protokoll

15. Ekspertiisimaterjali võtmise määrus (DNA)
16. Prokuratuuri luba edasilükkamatul juhul läbiotsimiseks
17. Prokuratuuri teade kohtule läbiotsimise kohta ja kohtu lahend
18. Läbiotsimisprotokoll
19. Ekspertiisimäärus (DNA) nuga
20. Ekspertiisiakt

IV Kahtlustatava andmed

21. Vahistamistaotlus
22. Vahistamismäärus
23. Kriminaalmenetluse alustamise aastale vahetult eelnenud aasta sissetulek (MTA)
24. Keskmise päeva sissetulek

V Andmed menetluskulu ja tsiviilhagi kohta

25. Riigi õigusabi kulude taotlused
26. Riigi õigusabi kulude määrused
27. Õiend ekspertiisikulu kohta
28. Tsiviilhagi